

ETNOPEDAGOGIA - CONTEXT RELEVANT ÎN ASIGURAREA PROGRESULUI CREATIVITĂȚII COPILOR DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

ETHNOPEADAGOGY - RELEVANT CONTEXT IN ENSURING THE PROGRESS OF CREATIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN

Aurica Buzenco, dr., în pedagogie, lect. univ.
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Catedra Psihologie și Psihopedagogie Specială
[ORCID:0000-0002-5168-7186](https://orcid.org/0000-0002-5168-7186)
buzenco.aurica21@gmail.com

Olga Munteanu, master,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Psihopedagogie și Consiliere Educațională
[ORCID:0009-0006-3542-9618](https://orcid.org/0009-0006-3542-9618)
olgamunteanu80@gmail.com

CZU: 373.2.04

DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p88-94

Abstract

The article reflects contemporary approaches regarding the relevance of ethnopedagogy in the progress of creativity in preschoolers. Thus, the evoked arguments require pedagogical implications in the development of creativity in preschoolers in the spirit of popular culture. Using folklore for this purpose can enhance the benefits for the harmonious formation of the personality resulting from the theoretical precepts of ethnopedagogy, which generate stimulating new perspective of knowledge of ethnoeducation.

Key-words: ethnopedagogy, creativity, preschoolers, education, value.

Actualitate. Pentru că lumea de azi, și cu atât mai mult lumea de mâine, se caracterizează printr-o globalizare a problemelor, o accelerare și generalizare a schimbării, educația (formală și non-formală) dezvoltă capacitatea viitorului adult de a detecta și de a elimina disfuncționalitățile, responsabilitatea pentru acțiunile personale, capacitatea de ale stăpâni, independența, deschiderea către interacțiune și schimbul de idei, pentru a deveni personalitatea și a progresa. Toate aceste funcții convergente pot fi rezumate în ceea ce numim *creativitate*. Filozofia educațională a instituțiilor de învățământ vizează formarea unei personalități autonome și creative, una care anticipează viitorul, transformă prezentul în direcția așteptărilor sale, descoperă și rezolvă situații împreună cu ceilalți [6, p.5].

În Cadrul de referință al educației timpurii se specifică promovarea educației nonformală care va asigura cadrul necesar pentru crearea unui mediu educațional favorabil desfășurării activităților educative, bazate pe cunoaștere, competitivitate și creativitate [1, p.10].

Idealurile educaționale de bază stabilite în Curriculumul pentru Educația Timpurie urmăresc să atingă următoarele obiective educaționale: „Valorizarea competențelor prezentate prin modul în care copiii știu să gândească, să acționeze, să învețe, să transfere, să aplice cunoștințele și să caute soluții noi și originale pentru rezolvarea problemelor concrete, care apar în contexte reale de existență” [16, p.6].

Educația are menirea de a asigura continuitatea în timp și spațiu a generațiilor: în timp pentru că își trage seva din experiența acumulată de generațiile trecute, se desfășoară în prezent și formează personalitatea într-o perspectivă a viitorului, și în spațiu, prin faptul că se desfășoară într-un spațiu educațional concret, care, de regulă, este și mediul de existență al unei comunități

etnice. Practicile populare constituie un tezaur necesar de valori educaționale, acestea reprezentând esența pedagogiei populare. Pedagogia populară este o parte componentă a culturii spirituale a poporului, fiind baza pedagogiei științifice. Cercetătorii pedagogiei românești, din cele mai vechi timpuri, au demonstrat interacțiunea și corelația pedagogiei cu știința pedagogică, care se completează una pe alta [4, p.55].

Perioada preșcolară reprezintă o perioadă de dezvoltare intelectuală foarte puternică, care este întărită și mai mult de intrarea copilului la grădiniță, unde el se adaptează la un mediu nou, diferit de cel în care a fost crescut și dezvoltat anterior. Transformarea și învățarea însoțesc copii de-a lungul vieții, astfel încât la baza transformării stă învățare, iar transformarea creează noi situații de învățare.

Etnopedagogia nu poate rămâne indiferentă față de problemele de mediu în care se nasc și cresc copiii, unde se formează trăsături de personalitate care optimizează construcția relațiilor umane în societate. Ea se preocupă de studiul experiențelor oamenilor și descrie posibilități și metode eficiente de realizare a ideilor despre formarea personalității naționale.

Niciodată nu este prea târziu pentru cunoașterea, stimularea, educarea și dezvoltarea creativității. Dar, cu cât această acțiune începe la o vârstă mai mică și continuă de-a lungul anilor, cu atât va fi mai productivă, conducând la obținerea unor realizări creative mai valoroase. Este necesar să ne instruim în acest sens, să punem un mare accent pe dezvoltarea creativității, pe realizarea unui confort psihic și a libertății necesare pentru creația copilului. La fiecare nivel de vârstă, copilul trebuie să fie învățat cum să învețe și cum să se exprime creator [6, p.1].

Etnopedagogia folosește mijloace eficiente pentru a educa generațiile tinere și urmărește scopuri foarte nobile. O abordare extraordinară le permite copiilor să absoarbă mai bine informații noi și să dezvolte abilități creative.

Problema creativității și dezvoltarea aptitudinilor creative, nu este nouă, dar ea se pune astăzi mai pregnant grație faptului că societatea contemporană, dezvoltarea științifică solicită mai mult ca oricând creativitatea umană progresul social și economic fiind în foarte mare măsură dependent de cantitatea de imaginație, de ingeniozitate și originalitate investite în activitățile desfășurate de om în diverse domenii.

Creativitatea presupune inteligență, imaginație constructivă, gândire direcțională, o anumită tehnică de lucru, dar și o condiționare afectiv-motivațională, de unde și caracterul spontan sau intenționat voluntar al demersului creativ [7, p.71].

Creativitatea, arată Al. Roșca este un fenomen foarte complex cu multiple aspecte, fațete, laturi sau dimensiuni. Autorul citat definește creativitatea a fi activitatea sau procesul ce conduce la un produs caracterizat prin noutate sau originalitate și valoare pentru societate. În sens larg, creativitatea se referă la găsirea de soluții, idei, probleme, metode, procedee, care nu sunt noi pentru societate, dar la care s-a ajuns pe o cale independentă. În acest caz, produsul este nou numai pentru respectivul subiect sau pentru un grup restrâns [13].

În dicționarul său de psihologie, N. Sillamy definește creativitatea ca și ”dispoziția de a crea care există în stare potențială la orice individ și la toate vârstele [8, p.82].

În România, *Rădulescu – Motru* se referea la creație în termenii personalismului energetic și al vocației; *M. Ralea* consideră că originalitatea este mai mult dependentă de sentimente, decât de factorii intelectuali; *V. Pavelcu* susține că creativitatea este nucleul realizării educației viitoare. *U. Șchiopu* definește creativitatea drept „o dispoziție spontană de a crea și inventa, un

potențial care există în fiecare persoană, inclusiv și cea cu dizabilități și la toate vârstele.” Ea susține că toate persoanele au imaginație și pot crea, iar datoria cadrelor didactice este de a stimula această creativitate [apud 6, p.12].

I. Racu, în cercetările efectuate, descrie creativitatea ca pe o performanță originală, ce condiționează formarea personalității prin conștientizarea și depășirea propriilor limite, transformându-le în competențe și capabilități. De asemenea, el accentuează oportunitatea dezvoltării creativității încă din ciclul primar, care ar permite progresul copiilor pe parcursul vieții la toate nivelurile de învățământ special și general [apud 11].

În opinia cercetătorul L. Țopa, se menționează că creativitatea este potențialul uman nedefinit, fără de care creația nu se produce și nu se valorifică. Autorul este de părerea potrivit căreia procesul de creativitate se desfășoară în timp și care se caracterizează prin anumiți indici precum: originalitate, spirit de adaptare și grijă pentru realizarea concretă [15].

A. Munteanu în lucrarea sa „Incursiune în creatologie” oferă informații despre creativitate în toate domeniile. Autoarea susține că a fi creativ înseamnă a vedea același lucru ca toată lumea, dar a te gândi la ceva diferit [9, p.309].

Creativitatea, în sensul cel mai larg, reprezintă acea capacitate complexă a omului, acea structură complexă caracteristică psihicului care face posibilă opera creatoare. Creativitatea este legată de expresii și creații artistice, de invenții tehnologice sau descoperiri științifice, de comunicarea interumană, de educație, de comportamente personale și de mișcările sociale. Ea semnifică: adaptare, imaginație, construcție, originalitate, evoluție, libertate interioară, talent literar, distanțare față de lucrurile deja existente.

Etnopedagogia este o ramură a științei educației care se bazează pe experiențele istorice ale anumitor naționalități. Ea i-a în considerare punctele de vedere ale generațiilor anterioare cu privire la problema educației tinerei generații [18].

Termenul de „etnopedagogie” transmite în mod concis și concret conținutul și esența științei al cărei subiect este cultura pedagogică a poporului.

Un concept etnopedagogic care presupune și cultivarea calităților umane în interacțiune cu alți oameni și cu societatea este educația morală. Ea stă la baza formării unei personalități dezvoltate și creative în context etnopedagogic [14].

Etnopedagogia este o direcție eficientă în procesul educațional. Mijloacele sale sunt atât de diverse încât pot capta atenția oricărui copil. În primul rând, comunicarea se referă la mijloacele de educație. Copiii în acest proces învață cum să contacteze lumea din jurul lor în conformitate cu etica și moralitatea. De asemenea, comunicarea ajută la exprimarea corectă a gândurilor, a emoțiilor, permițând cadrului didactic să aplice aceste sau alte metode adecvate situației date.

Creativitatea este unul dintre principalele aspecte ale copilului modern și reprezintă o temă centrală în educația timpurie. Pentru a dezvolta abilitățile creative ale copiilor în contextul etnopedagogiei, educatorii trebuie să cunoască mai întâi caracteristicile comportamentului creativ care se referă la: inteligenta generală, gândire diversă, gândire fluidă, receptivitate față de probleme, spirit de observație, imaginație creativă, originalitate, capacitatea de a combina, perseverență, inițiativă. Creativitatea este un proces complex care implică întreaga personalitate a copilului și trebuie dezvoltat în diferite moduri, atât în procesul educațional, cât și în activitățile extrașcolare.

Unul dintre mijloacele cele mai eficiente ale etnopedagogiei este jocul. Diferitele distracții populare, activități ce implică toți copiii în procesul de învățare. În același timp, devine mult mai ușor pentru ei să îmbogățească spiritul de echipă, să devină o parte a societății. Fiecare persoană este o bucată de un singur întreg. Luând parte la joc, fiecare copil își poate simți rolul în procesul general în curs. Mijloacele de etnopedagogie sunt foarte diverse. Foarte obișnuită dintre ele este creativitatea. Scrierile, ghicitorile îi pregătesc mintea. În forma accesibilă copiilor, sunt oferite diverse informații despre normele de comportament, interacțiunea cu mediul. Legendele îi învață să fie statornici, înțelepți și creativi, chiar și în situații dificile. Ei vorbesc despre necesitatea de a crea bine pentru binele comun. Aceste mijloace de educație au un impact mult mai mare asupra individului decât convingerea și persuasiunea.

Un alt instrument eficient al etnopedagogiei este munca. Copiii sunt fericiți să creeze meșteșuguri tematice, mâncare, costume. Acest lucru dezvăluie creativitatea, permițând copilului să-și exprime viziunea. Toate aceste mijloace contribuie la dezvoltarea totală a individului. Copiii învață să-și respecte istoria, naționalitatea, familia și reciproc. Acest lucru este foarte important pentru societatea noastră modernă [17].

Prin utilizarea diversă a tehnicilor artizanale, copiii își dezvoltă capacitatea de a crea expresii artistice și figurative și au posibilitatea de a-și transmite ideile, experiențele și sentimentele într-o varietate de moduri. Este important să se dezvolte la copii dorința de a realiza ceva nou, inedit.

Numeroase sunt temele pe care le abordează preșcolarii sub îndrumarea educatoarelor. Prin aceste prime investigații se fundamentează *capacitățile de observare, de analiză, de comparare, prin formularea întrebărilor cauzale (De ce? Cum?)* și a răspunsurilor, prin lansarea unor ipoteze și prin căutarea unor soluții și acțiuni practice de rezolvare a problemelor constatate [5, p.293].

Cântecele și poeziile populare joacă un rol semnificativ în dezvoltarea creativității la preșcolari, oferind oportunități pentru copii de a se exprima, a-și imagina și a-și dezvolta abilitățile lingvistice și artistice prin noi cuvinte, expresii și structuri gramaticale. Preșcolarii învață să asocieze sunetele cu cuvintele și să le folosească în contexte diferite.

Cântecele și poeziile populare adesea conțin elemente fantastice și situații neobișnuite, ceea ce încurajează imaginația copiilor în crearea propriilor povești și desene legate de ceea ce aud și citesc, dezvoltând astfel abilitățile creative. Ei pot să își pună în cuvinte ceea ce simt sau să se joace cu versurile și ritmul pentru a-și arăta creativitatea.

Ascultând basme și povești, preșcolarii se familiarizează cu structurile, personajele și procesele imaginative ale basmelor populare, cum ar fi amplificarea (Zmeul, Gerilă, Setilă), diminuarea (Degețica, Scânteioara) și multiplicarea (Capra cu trei iezi, Balaurul cu șapte capete). Descoperirea semnificațiilor și formularea titlurilor crește fluiditatea și flexibilitatea.

E nespus de mare importanța pedagogică și a poveștilor populare, de aceea ea este utilizată în procesul educațional. Diferitele povești care ne-au coborât din cele mai vechi timpuri, sunt un adevărat depozit al înțelepciunii poporului. Copiilor le place povestea, lor le este accesibil și strâns spiritul ei, conținutul poveștilor captivează imaginația. E semnificativ rolul poveștii populare în dezvoltarea și educația intelectuală copiilor de toate vârstele, ea le înlesnește cunoașterea lumii înconjurătoare, perceputa de ei prin intermediul senzațiilor și reprezentărilor, începând cu cele mai frumoase virtuți umane: înțelepciunea, bunătatea, hărnicia, fermitatea, dreptatea, onestitatea. „S-ascultăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să

trăim și în viața altor oameni, să ne amestecăm visurile și gândurile noastre cu ale lor. Povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme, ne trezim și murim cu ele...” [3, p.70].

De regulă, copiii preșcolari creativi se disting în mod constant de restul grupului prin diverse acțiuni specifice și, dacă li se permite să facă acest lucru, își dezvoltă liber creativitatea. Sunt foarte curioși, găsesc soluții neobișnuite, au idei originale, au inițiativă și puteri de observație foarte dezvoltate, găsesc conexiuni între elemente aparent fără legătură, pun întrebări relevante și propun alternative. Căută și explorează noi posibilități, manipulează și controlează mai multe elemente în același timp, generează idei și învață rapid și ușor. Au o memorie excelentă, un vocabular bine dezvoltat, găsesc modalități neobișnuite de a rezolva probleme, au o imaginație vie și o mare capacitate de a compune povești.

Tradiția românească reprezintă una dintre valorile unice ale poporului român, iar noi avem obligația morală de a o păstra și de a o transmite generațiilor viitoare. Ca cadre didactice, știm că alături de perlele literaturii române, arta populară ocupă un loc important în educația creativă a tinerelor generații. Prezentând-o copiilor, aceștia învață tradițiile și obiceiurile specifice popoarelor cărora le aparțin, trăiesc sentimente de dragoste, respect, admirație și mândrie pentru tradițiile populare și față de lucrările diverșilor meșteșugari. Prin cunoașterea și îmbogățirea cunoștințelor legate de costumul popular și diferite obiecte de artă populară, copiii au dorit să cunoască mai multe lucruri participând cu drag și entuziasm la activitățile extracuriculare desfășurate în grădiniță.

Sărbătorirea marilor evenimente și obiceiurile tradiționale le realizăm prin activități ca „Ghetuța lui Moș Nicolae”, „Frumoasele sărbători de iarnă”, „Sfântul Andrei”, „Vine, vine Moș Crăciun”, „Sfântul Vasile”. În cadrul acestor acțiuni am valorificat cunoștințele legate de aceste evenimente și obiceiuri din străbuni, spectacole adecvate temei, colinde, plugușor, sorcova, dansul caprei, dansul călușilor, primirea lui Moș Crăciun, împărțirea darurilor (plata urătorilor cu daruri tradiționale cu colaci, nuci, mere au condus la cultivarea virtuților creștine și a comportamentului moral, religios, cunoașterea unor obiceiuri creștinești, specifice sărbătorilor religioase. Copiii sunt atrași de ambele aspecte ale acestor sărbători, atât cel creștin-colinde, cât și cel laic-confecționarea unor ornamente, obiecte specifice Crăciunului, oferirea și primirea de cadouri.

Un alt obicei din sat este *șezătoarea*, care ocupă un loc special și una dintre cele mai frumoase expresii ale spiritului creativ al poporului nostru. Șezătoarea îți oferă o bună dispoziție, unde fiecare participant este liber să spună și să acționeze după bunul plac, fără a depăși limitele decenței. Jocurile și muzica sunt elementele sale caracteristice, predomină motivele dramatice, iar elementele muzicale și coregrafice formează elemente complementare. Șezătoarea este o activitatea minunată pentru dezvoltarea creativității la preșcolari. În primul rând, pun accent pe un spațiu confortabil și prietenos în care copii să se simtă în largul lor, folosesc perne, covoare, jucării creative și o muzică liniștitoare pentru a crea o atmosferă potrivită. Pentru a ghida creativitatea preșcolarilor, aleg o temă sau un subiect ce poate stimula copii să creeze desene, colaje sau sculpturi. Mă asigur că pun la dispoziție o varietate de materiale artistice potrivite pentru proiectele creative ale preșcolarilor. Nu există reguli stricte în cadrul șezătorii creative și încurajez copii să-și folosească imaginația, să exploreze și să creeze fără constângerii. Nu există răspunsuri corecte sau greșite. În timp ce crează discut cu copii despre ideile lor, despre ce îi inspiră și despre ceea ce vor să transmită prin creațiile lor.

La sfârșitul șezătorii organizăm o prezentare a creațiilor sau o expoziție pentru aprecierea eforturilor.

Neamul nostru și-a arătat întotdeauna frumusețea și bogăția spirituală prin tradițiile populare străvechi. Încă din cele mai vechi timpuri, religia a fost asociată cu tradiții și obiceiuri, care au fost ulterior transmise prin viu grai din generație în generație, iar înțelepciunea strămoșilor noștri a ajuns și la noi sub forma acestor obiceiuri. Cea mai cunoscută tradiție de Paște este, desigur, vopsirea (încondeiatul) ouălelor. În cadrul activităților didactice dar și de parteneriat cu părinții, organizăm concursuri pentru cel mai original „Ou de Paște”, unde se dă frâu imaginației și creativității pentru a realiza cea mai originală compoziție. De la un capăt la altul al lumii, oul este prezent în toate legendele și tradițiile ca simbol al vieții și este considerat sămânța din care s-a născut omenirea.

„Paștele”, sărbătoarea Învierii Mântuitorului, a fost de multă vreme o zi de bucurie când oamenii își trimit reciproc ouă colorate într-o varietate de culori, roșul fiind cel mai comun simbol al iubirii. De asemenea, pentru copii, sărbătoarea Paștelui este o zi de bucurie, inclusiv activitatea extracurriculară din cadrul grădiniței, „Învierea Domnului”, care a devenit o tradiție unde copiii pregătesc poezii, cântece specifice Floriilor, rugăciuni, pictează ouă pentru a le dăruia părinților.

Concluzionând cele relatate mai sus putem afirma cu fermitate că etnopedagogia reprezintă un context relevant în asigurarea procesului creativității copiilor de vârstă preșcolară, deoarece integrează elemente ale culturii, tradițiilor și valorilor etnice în procesul de învățare. Aceasta oferă oportunitatea de a explora și valoriza diversitatea culturală, ceea ce poate contribui la dezvoltarea creativității copiilor.

Etnopedagogia încurajează recunoșterea și respectul pentru culturi diferite, ceea ce ajută copii să înțeleagă că există mai multe perspective și modalități de a aborda problemele și că fiecare cultură aduce cu sine o contribuție valoroasă la patrimoniul uman. Conștientizarea diversității poate stimula gândirea creativă și aprecierea altor moduri de a vedea lumea.

Activitățile educative cu elemente ale culturii naționale, ale folclorului, obiceiurilor și tradițiilor etnice, precum dansuri tradiționale, muzică, poezii, povești și artă, oferind copiilor o gamă variată de experiențe de învățare, ceea ce îi poate să-și dezvolte imaginația și creativitatea prin explorarea noilor concepte și experiențe.

De asemenea etnopedagogia poate implica discuții și reflecții asupra valorilor, tradițiilor și dilemelor culturale, ceea ce dezvoltă gândirea critică și abilitățile de a găsi soluții creative la provocările cu care se confruntă copiii. Promovează empatia și înțelegerea între diferite grupuri culturale, ceea ce poate ajuta copiii la dezvoltarea abilităților sociale importante, precum empatia și comunicare interculturală, care sunt esențiale pentru creativitate și cooperare.

Prin etnopedagogie, copiii pot învăța să aprecieze și să păstreze tradițiile și valorile naționale, ceea ce contribuie la dezvoltare unei identități naționale puternice și la o mare conexiune cu comunitatea.

Izvorul obiceiurilor și tradițiilor este nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască și să le adune în mănunchi pentru ale dăruia din nou, cum spunea Anton Pann: „De la lume adunate/ Și-napoi la lume date”, iar marele poet Vasile Alexandri spunea că „Diferitele creații folclorice sunt pietre scumpe în sânul poporului” și „prin urmare e sfântă datoria de a le căuta și a le feri de noianul timpului și uitării”.

Etnopedagogia promovează cunoașterea experienței educative a poporului, ceea ce permite valorificarea culturii pedagogice contemporane, întrunind diverse funcții, factori, metode și forme ale educației, deoarece eficiența ideilor pedagogice populare îndeamnă mereu la o activitate creatoare în procesul educațional modern.

Bibliografie

1. CLICHICI, V., CUTASEVICI, V., CRUDU, V., GUȚU, V., VRÂNCEANU, M., *Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova* / Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova – Chișinău : Lyceum, (F.E.-P. „Tipografia centrală”), 2018. 76 p. ISBN 978-9975-3285-4-8.
2. COJOCARIU, V. M. *Educație pentru schimbare și creativitate*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003. 320 p. ISBN 973-30-2607-7
3. CREANGĂ, I. *Autobiografie comentată* (alcătuită de Florea Firan, Constantin M. Popa). Craiova. 1993. 70 p.
4. BUZENCO, A. *Formarea orientărilor axiologice la preșcolari din perspectiva etnopedagogiei familiei*: Teză de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 2017. 174 p.
5. DAN D. Copilul preșcolar – cel mai mic ecologist. În *Tendențe actuale în predarea și învățarea geografiei*. vol. 10. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2011, 551 p.
6. FURDUI, E. *Creativitatea – resursă psihologică pentru învățarea pe tot parcursul vieții a persoanelor cu dizabilități*. Chișinău: editura Liceum, Institutul de Științe ale Educației, 2018.
7. JOIȚA E. *Pedagogie și elemente de psihopedagogie școlară*. București: Arves, 2003, 450 p.
8. LAROUSSE. *Dicționar de psihologie*. București: Universul Enciclopedic, 2000. ISBN 973-9243-25-8.
9. MUNTEANU, A. *Incursiuni în creatologie*. Timișoara: editura Augusta, 1994.
10. POPESCU, A.M. Dezvoltarea creativității la copiii de vârstă preșcolară în procesul educațional - particularitățile dezvoltării creativității în procesul educațional. În: *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe ale Educației*, 2016, nr. 1, pp.18-25.
11. RACU, I. et al. Creativitatea la vârsta școlară mică. în: *Revista Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență socială.*, 2012, nr. 2(27), p. 37-46.
12. RAFAILA, E. *Educarea creativității la vârsta preșcolară*. București: Ed. Aramis, 2002. 112 p. ISBN 973-8473-34-9.
13. ROȘCA, A. *Creativitatea generală și specifică*. București, 1981.
14. SILISTRARU, N. Aspecte filozofice în pedagogia populară, în *Filozofia educației-imperative, căutări, orientări. Simpozionul internațional*, Ed. A V-a, UPS „I. Creangă”, Chișinău, 11-12 noiembrie, 1997.
15. ȚOPA, L. *Creativitatea*. București: Editura Știință și Enciclopedică. 1980.
16. VRÂNCEANU, M., CUTASEVICI, A., CRUDU, V., GUȚU, V., *Curriculum pentru educație timpurie*. Chișinău. Lyceum, 2019. ISBN 978-9975-3285-7-9.
17. <https://olnafu.com/formare/188909-ethno-pedagogia-este-ceea-ce-scopul-mijloacele-%C8%99i.html> [cit. 27. 10. 2023].
18. <https://www.vilaroz.com/obiceiuri-si-traditii-moldovenesti/> [cit. 29. 10. 2023].